

Magyarok a Népek Házában

Anders Svensson: Ungrare i folkhemmet. Svensk flyktingspolitik i det kalla krigets skugga (Magyarok a Népek Házában. Svéd menekültpolitika a hidegháború árnyékában.) Lund, Lund University Press,1992.

Anders Svensson, fiatal lundi kutató munkája egy nagyobb kutatási program részét képezi, amelyet „Menekülő emberek - a II. világháború utáni menekültkérdés történeti és jogi vizsgálata” címmel folytatnak. A könyv figyelmének középpontjában a svéd menekültpolitika változásainak feltárása áll, s ehhez a szerző a magyar bevándorlók esetét vette alapul, tekintettel arra, hogy a II. világháború utáni bevándorlási hullámok legnagyobb, egyazon országból érkező csoportját az 1956-57-ben befogadott kb. 8000 magyar alkotta. Nem érdektelen információ, hogy az 1956 után a világban szétszóródott magyaroknak a befogadó ország lakosságához viszonyított arányát tekintve Svédország Svájc, Kanada, Ausztrália és Izrael után az ötödik helyen áll. Csaknem húsz év telt el addig, míg újból hasonló létszámban, azonos nemzetiségű menekültek (szírek) leltek otthonra ebben az észak-európai országban. Miként a könyv írója a bevezetőben megfogalmazza, az igazi, ebben a könyvben talán nem is megválaszolható kérdést az jelenti számára, hogyan és miért változott meg a svéd közvélemény attitűdje a bevándorlókhoz kapcsolatban, hiszen míg az 1956-os magyarokat tárt karokkal fogadták, manapság előfordul, hogy menekülttáborokat támadnak meg, s számos önkormányzati testületben idegengyűlöletükről közismert pártok képviselői is helyet kapnak. Ez a mű, a korábbiaktól eltérően, amelyek döntően a bevándorlók beilleszkedési és alkalmazkodási problémáit vizsgálták, nem csupán ezekkel a kérdésekkel foglalkozik, hanem fő céljának tekinti a svéd menekültpolitikának egy tágabb perspektívába való helyezését, amely magába foglalja a menekülés okainak és a harmadik országban való megtelepedésnek a tanulmányozását is.

Az 1956-os magyar menekültek befogadása nagy mértékben hozzájárult ahhoz, hogy Svédország - új problémákkal szembesülvén - kialakítsa menekültpolitikáját. Ki kellett dolgozni a bebocsátást nyerő menekültek kiválasztásának alapelveit és a svéd társadalomba való beillesztésük követelményrendszerét is. A feladat bonyolultságára jellemző, hogy egészen 1975-ig tartott, míg a svéd országgyűlés elfogadta a svéd bevándorlási politika három alapelvét: egyenlőség, a kulturális identitás megválasztásának szabadsága, együttműködés, azaz tolerancia és szolidaritás a többségben és a kisebbségben lévők kapcsolataiban.

A Svédországba befogadott magyar menekültek kérdését hat nagy fejezetbe foglalva tárgyalja a szerző. Az elsőben részletesen szól a menekülést kiváltó tényezőkről, az 1956-os forradalomról, s az azt megelőző időszakról, a menekülők csoportjainak nemek és életkor szerinti összetételéről. Anders Svensson különböző források és feldolgozások alapján megállapítja, hogy az 56-os menekülteknek csupán egy része tekinthető politikai menekültnek, a legnagyobb csoportot a gazdasági motivációjú kivándorlók alkották. Önálló fejezet szól arról, milyen reakciót váltottak ki a svédországi közélet különböző szereplőiből a magyarországi események és a meginduló menekültáradat. Nem meglepő, hogy a Svéd Kommunista Párt és annak fő sajtóorgánuma, a Ny Dag kivételével valamennyi lap és testület elítélte a szovjet beavatkozást, a menekültek támogatásában és segítésében pedig az egész társadalom egységes volt. A svéd bevándorlási politikát ismertető részből megtudjuk, hogy a 20. század első felében Svédország ilyen irányú politikáját erőteljesen befolyásolta az idegenellenesség, a rasszizmus és a protekcionizmus. A II. világháború első éveiben a

német repressziótól való félelem állt a restriktív menekültpolitika mögött. A háború után azonban az erőteljesen fejlődő gazdaság munkaerőigénye olyan mértékűvé vált, hogy a humanitárius megfontolások mellett a külföldi munkaerő szükségessége is más irányba mozdította el a menekültpolitikát. A befogadott magyar menekültek kiválogatásának szempontjait elemző fejezetből kiderül, hogy - jóllehet az emberiességi megfontolások lényeges szerepet játszottak, így számos beteg, öreg ember is otthonra lelt Svédországban - a kiválasztásnál erőteljesen szem előtt tartották a svéd munkaerőpiac aktuális igényeit is. 1957. február 8-án született az a kormányhatározat, amely az azt megelőző időszak alapvetően humanitárius szempontjai mellett nagyobb súlyt helyezett a svéd gazdaság munkaerőigényének figyelembe vételére. A befogadott menekültek tudatos összeválogatására utal az a körülmény is, hogy számos más nyugati országtól eltérően, ahol önkéntes és jótékonyági szervezetek foglalkoztak a menekültek elhelyezésével, Svédországban a Munkaerőpiaci Igazgatóság (Arbetsmarknadsstyrelsen) felügyelte a kiválasztást, működtette az átmeneti táborok nagyrészét és szervezte a munkahelykeresést stb. A műben több alrészről álló fejezet tárgyalja a magyarok beilleszkedését a svéd társadalomba, amely komoly erőforrásokat mozgósított a befogadott - egyébként általában szakképzett, munkaképes fiatal - magyarok iskoláztatására, átképzésére. Göteborgban magyar gimnáziumot nyitottak, ahol a tanítás magyar nyelven folyt és intenzíven oktattak svédet és angolt is. A szerző általánosságban megállapítja, hogy a magyar menekült fiatalok a felsőfokú tanulmányok tekintetében jobb lehetőségekkel rendelkeztek, mint addig bármely más bevándorló közösség, sőt, a Ny Dag újságírója egyenesen privilegizált csoportnak minősítette őket a svédokhoz képest is. Anders Svensson véleménye szerint mindezek ellenére ezek a megkülönböztetetten előnyös lehetőségek, amelyek látszatra a magyar kultúra megőrzését is segítették, lényegében az elsvédésítés céljait szolgálták. A magyaroknak a svéd társadalomba való beillesztése kérdésében a különböző svéd szervezetek sem voltak egységes állásponton. A munkaerőpiaci mozgásokat irányító szerv, az Arbetsmarknadsstyrelsen szándéka a magyarok gyors gazdasági asszimilálása, s ennek révén szociális és kulturális beolvasztása volt, míg a Svéd Vöröskereszt részvételével külön a magyarok számára 1958-ban létrehozott Tanácsadó Iroda (Radgivningsbyrå) a magyarok integrálódását látta volna szívesen, kulturális sajátosságaik megőrzésével. A svéd hatóságok támogatták a magyarok szervezeteinek létrejöttét, nem titkoltan azért is, mert így könnyebben jutottak információkhoz a magyar közösségek életéről. Átfogó felmérés híján csak az újságok megnyilatkozásai, olvasói levelei alapján lehet képet alkotni arról, hogy a nem hivatalos Svédországnak mi volt a véleménye a magyarok ilyen nagy tömegeinek befogadásáról. Jóllehet sokan, különösen falun, úgy ítélték, hogy a magyarok munkahelyeket és lakásokat vesznek el a svédok elől, a közvélekedés általában nem volt elutasító a magyar menekültekkel. Érdekes megjegyezni, hogy a Svédországba befogadott magyar menekültek közül sokkal kevesebben jutottak később arra az elhatározásra, hogy továbbállnak egy másik országba vagy hazatérnek Magyarországra, mint például a Dániába bevándoroltak közül.

Az 1956-os magyar menekültek, ideológiai megfontolásból is, a korábbi bevándorlókhoz képest kedvezményezett helyzetet élveztek Svédországban, ahol a tanuláshoz, az új egzisztencia megteremtéséhez nagyon komoly segítséget kaptak a társadalomtól. Noha az esetek többségében alacsonyabb kvalifikációt igénylő munkakörökben kezdték tevékenységüket, mint amilyenre szakképzettségük feljogosította volna őket, az 50-es évek végére jellemző konjunktúra és optimizmus, valamint a társadalom gondoskodó odafigyelése megkönnyítette számukra a teljesen

új, szokatlan körülményekhez való igazodást, a társadalomba való beilleszkedést. Ebből a szempontból könnyebb helyzetben voltak az 56-os magyarok, mint a mai bevándorlók, akik szigorú jogszabályokkal, elutasítással, nem egyszer kellemetlen megkülönböztetéssel és gyakran a társadalom ellenérzéseivel találják magukat szemben. Anders Svensson könyve informatív, tanulságos olvasmány azoknak is, akik az 1956-ban új hazát választott magyarok svédországi sorsa iránt érdeklődnek, de elsősorban azon olvasók számára, akik a svéd bevándorlási politika alakulása, szervezeti rendszere, módszerei iránt érdeklődnek.

Makkay Lilla